

Athugasemdir við:

Drög að frumvarpi til laga um Þjóðgarðastofnun
Mál nr. S-99/2018

Sá sem þetta ritar hefur setið í stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs fyrir hönd útivistarsamtaka undanfarin 6 ár og eftirfarandi ábendingar og athugasemdir eru einhverju leyti byggðar á reynslu frá þessum tíma.

Ég hef einnig ferðast á eigin vegum með fjölskyldu minni um hálendið bæði að sumri og vetri undanfarin 40 ár og þekki því vel til sjónarmiða einstaklinga sem njóta hálendisins á eigin vegum. Mikilvægt er fyrir okkur sem þjóð í harðbýlu landi að slíkt frumkvæði verði ekki brotið niður. Ferðafrelsi almennings sem hefur verið hér á landi hingað til hefur gefið af sér merkar nýjungar í ferðatækni og aukið búsetuöryggi svo að um munar. Auk þess má benda á að ferðamáti sem hentar fjölskyldum og gefur börnum okkar möguleika á að vera með er nauðsynlegur grunnur til að þau kynnist hálendinu og verði þar með öflugir náttúruverðir framtíðarinnar. Eftirfarandi athugasemdir byggja meðal annars á þessum gildum.

Ég fagna yfirlýstum tilgangi með þessu frumvarpi um að auka veg náttúruverndar og óskandi væri að við gætum sameinast um þetta málefni án öfga og að mínu mati óþarfa hafta á þann ferðamáta sem ég vísa til hér að framan og hefur hingað til fært okkur framfarir og gæfu.

Ég geri eftirfarandi athugasemdir:

1. Ég tel ekki ráðlegt að halda áfram með „þjóðgarðastofnun“ eða frekari þjóðgarðavæðingu fyrir en búið er að skoða betur hvað gerðist í raun í stjórnkerfi Vatnajökulsþjóðgarðs síðastliðin ár og endaði með erfiðum aðgerðum í sumar. Mikilvægt er að næstu skref verði tekin á þann hátt að tryggt sé að slíkir atburðir endurtaki sig ekki. Það tel ég ekki vera gert í þess frumvarpi.
2. Gert er ráð fyrir að fulltrúi útivistarsamtaka verði áfram áheyrnarfulltrúi. Staða okkar sem áheyrnarfulltrúa í VJP var réttlætt með tilliti til valdajafnvægis þar sem sveitarfélögin hefðu krafist meirihluta í stjórn, en yfirlýstur vilji löggjafans væri að fulltrúinn væri í einu og öllu eins og fullgildur stjórnarmaður með umræðu og tillögurétt en hefði ekki atkvæðisrétt. Í trausti þess sættum við okkur við þessa niðurstöðu. Atburðir á síðustu tveimur árum þar sem ég þurfti að hafa mjög fyrir því að verja málfrelsi mitt og tillögurétt hafa hins vegar gert út um slíka sátt. Annað hvort þarf að gera fulltrúa útivistarsamtaka að fullgildum stjórnarmanni eða skrifa stöðu hans skýrar inn í lög til að aðrir stjórnarmenn geti ekki haldið áfram að nýta þessa veiku stöðu til að reyna að stöðva málfutning útivistarfólks og gera því erfiðara fyrir.
3. Stjórnkerfi í fyrirhugaðri Þjóðgarðastofnun verður ennþá flóknara en stjórnkerfi VJP, sem þó er svo flókið að þeir sem þar starfa og stjórna hafa átt erfitt með að skilja sína valdheimildir, sín hlutverk, hver er yfir hverjum og hver ber ábyrgð á hverju. Það endaði með fyrrnefndum ósköpum, samanber skýrslu um úttekt Capacent sem var gefin út í vor. Ég hef líkt stjórnkerfi VJP við kleinu sem er vafin í gegnum sjálfa sig og tel það ekki vera gott fyrirkomulag. Í þessu frumvarpi er slíkur „kleinum“ fjölgað og ein stór svo vafin utan um þær. Þetta fyrirkomulag hefur skapað vandamál í stjórnkerfi VJP en ráðherra sem þó er yfir þessu öllu, kvaðst ekki hafa heimildir til að grípa inn í, til dæmis þegar kvartað var formlega til hans með mörgum ítarlegum greingargerðum. Þetta valdleysi ráðherra gagnvart þjóðgarði sem heyrir undir hann er eitt og sér ástæða til að staldra við frekar en að gera enn flóknari stofnun.

4. Verulega er þrengt að akstri vélknúinna tækja að vetri með þessu frumvarpi. Innleidd verða "leyfð vetraraksturssvæði" sem er neikvæð nálgun þar sem allt er bannað nema það sem er sérstaklega leyft. Svona „neikvæð nálgun“ ætti ekki að sjást í íslenskum lögum. Þessi ákvæði eru að grunni til tekin úr lögum um VJP en virðast hér vera útfærð lengra. Í VJP hefur þessi neikvæða nálgun í lögnum ekki enn verið endurspegluð í Stjórnunar- og verndaráætlun, þar er akstur á snjó almennt leyfður nema þar sem hann er sérstaklega bannaður og hugtakið „leyfð vetraraksturssvæði“ hvergi notað. Okkur tókst ekki að koma þessari neikvæðu nálgun út úr lögnum við síðustu endurskoðun á þeim fyrir um tveimur árum, þrátt fyrir tilraunir til þess. Við endurskoðun á Stjórnunar- og verndaráætlun fyrir VJP sem var kynnt fyrr á þessu ári var reynt að koma þessari neikvæðu nálgun úr lögnum inn en eins og kunnugt er tókst okkur með mikilli fyrirhöfn að gera þessa endurskoðuðu útgáfu afturreka vegna ófullnægjandi vinnubragða á ýmsum sviðum. Að okkar mati er ekki ásættanlegt að nota þessa neikvæðu nálgun í lögum um þjóðgarðastofnun.

5. Öll heimild fyrir löglegum akstri utan vega virðst vera farin út í þessu frumvarpi. Hvað með til dæmis bændur og björgunarsveitir, er ekki gert ráð fyrir þeim lengur í þjóðgörðum ? Nú þegar eru mörg lög og reglugerðir með ákvæði um akstur utan vega og engin tvö eru samhljóða. Þetta skapar réttaróvissu sem ekki er á bætandi.

6. Heimild til gjaldtöku fyrir dvöl í þjóðgörðum virðist vera fest í lög verði frumvarpið samþykkt. Samkvæmt textanum sýnist mér mega rukka fyrir dagsdvöl hvar sem er í þjóðgarðinum þó að öll þjónusta sé fjarri þeim stað sem dvalið er á. Þetta er ekki ásættanlegt og skýrara þarf að vera í lögnum hvernig þetta má vera útfært.

7. Ekki sá ég minnst á félagasamtök eða einkaaðila sem eiga og reka skála á hálendinu. Ég hef ítrekað kallað eftir stefnu um hlutverk og stöðu slíkra aðila innan VJP í framtíðinni en ekki haft erindi sem erfiði. Félagasamtök sem reka skála innan VJP hafa lent í núningi í samskiptum við VJP og þessir aðilar eru uggandi um sína framtíð innan þjóðgarða. Sama gildir um sambærilega aðila sem eiga skála á þeim svæðum sem gætu lent innan þjóðgarða á næstunni. Mikilvægt er að þetta atriði verði skýrt í þessum lögum með hætti sem er ásættanlegur fyrir þessa aðila.

8. VJP er fyrsti þjóðgarðurinn þar sem útivistarsamtök fá alvöru aðkomu að stjórnkerfi. Við erum mjög ánægð með það og leggjum áherslu á slíka aðkomu í framtíðarþjóðgörðum hér. Við bendum þó á að slíkri aðkomu hefur fylgt mikil vinna og fórnir af hálfu þeirra sem hafa tekið þátt. Vinnan sem fylgir þessu er um eitt dagsverk í mánuði. Mikilvægt er að fulltrúum félagasamtaka verði tryggð sanngjörn þóknun fyrir þessa vinnu með skýrum ákvæðum í þessum lögum. Við styðjum líka dreift stjórnkerfi í líkingu við fyrirkomulag í VJP en lagfæra þarf stjórnsýslulega agnúa sem nefndir eru hér að framan..

Auk framangreindra athugasemda geri ég ráð fyrir að standa að sameiginlegum athugasemdum sem unnið er að á vettvangi stjórnar VJP.

Reykjavík 05.09.2018

Snorri Ingimarsson

fulltrúi SAMUT í stjórn VJP.